

Nr. 31 – December 2024

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

De Salon

Arti 185 jaar

Slingers, gezang en vier gangen

Geen Hollandse traditie dan verjaardagen en dus ontkwam ook Arti er niet aan. Zeker omdat 2024 een kroonjaar bleek. In 1839 richtten enige notabele Amsterdamse kunstenaars en allen met een aanstelling aan wat later de Rijksakademie zou heten, een vereniging op ten behoeve van de kunst en de vriendschap: Arti et Amicitiae.

tekst Camiel Hamans

foto's Josje Crince Le Roy

Anders dan de traditionele Hollandse verjaardag vierde Arti het 185-jarig bestaan niet in een kring in de huiskamer, met voor iedere gast een gebakje, een bakje koffie en daarna wat alcoholische versnaperingen voorzien van nootjes, maar met een groots viergangendiner op 3 december aangericht door de eigen keukentovenaars voor een kleine honderd man. Chef Bert en zijn medewerkers Albert en Jappe ondersteund door de barstaf onder leiding van Marlies en Meindert bewezen hoe in Arti de vriendschap door de maag kan gaan.

Tijdmachine

Voorzitter Jeroen Werner spreekte natuurlijk en legde uit waarom hij Arti een tijdmachine vindt. Wie

binnenkomt en het interieur van 1895 aanschouwt, denkt dat de tijd stilgestaan heeft, maar wie dan bij de opening van de Salon op vrijdag 29 november ziet dat er zich 1800 mensen verdringen om het werk dat de leden in 2024 gemaakt hebben te bekijken, kan niet anders dan constateren dat de tijdmachine ook weet te vliegen.

In 1840 werd de verftube uitgevonden, bracht Jeroen in herinnering, en dus konden schilders in beweging komen en voor het eerst zonder veel problemen buiten werken, in hetzelfde jaar werd de fotografie gelanceerd, een jaar eerder, het jaar van Arti's oprichting, werd de eerste Nederlandse treinverbinding, die tussen Haarlem en Amsterdam, geopend en een paar jaar later, het revolutiejaar

1848, kon Thorbecke een grondwet doordrukken die de basis vormde voor de nu zo bedreigde parlementaire democratie.

Anders

Arti is niet stil blijven staan, beseft iedereen die al wat langer meeloopt. Niet langer is het uitsluitend het huis van het academisme van oprichters als Pieneman en Kruseman, niet langer de plek waar de toen nog traditioneel werkende Mondriaan zijn vroege werk exposeerde en te koop aanbood, niet langer de vereniging die keer op keer het latere Artiboegbeeld Jan Sluijters het lidmaatschap ontzegde of de bangemensclub van Huib Luns, die gewillig het hoofd boog voor de Duitse bezetter. Het belletje boven de tafel waarmee

Voorzitter Jeroen Werner: Arti is een tijdmachine

De keukentovenaars met van links naar rechts Albert, Bert en Jappe

bridgende Akademieprofessoren in de namiddag de gerant naar voren riepen om een kopje thee dan wel een bittertje te serveren is weg. De verkleedavonden en bijna familiale grote fuiffeesten bestaan niet meer en evenmin de bijeenkomsten in rok en lang.

Metafoor

Maar er is iets voor teruggekomen: een diner waarbij Pia Vapeur – het alter ego van bestuurslid Jeroen Fransen – de gasten welkom heet en met begeleiding door pianiste Lena Slos Frank Sinatra-songs zingt, waar sans gêne Het Hooglied van Koningin Salomon in de versie van Judith Herzberg voorgedragen kon worden en als een metafoor van Arti voorgehouden wordt, en waar volstrekt à l'improviste Artilid en pianiste Monique Copper, specialist in modern klassiek repertoire, uitgedaagd werd om met haar man, fysicus Frans ter Horst, een paar van diens spreekwoordversjes, die op muziek gezet zijn door Guus Jansen, uit te voeren. Het meest toepasselijke zou op de spiegel geschreven mogen worden:

Kunstzingeving

Ooit zei kunstenaresse Ine Kras, voor wie creëren een (k)oud kunstje was: 'Oefening baart kunst, dat is vermaard, maar wat is het dat kunst dan baart? Het gaat vaak gepaard met veel misbaar: kunst baart dan weer... de kunstenaar.'

Met deze creatie in haar schik Signeert ze al haar werk met IK.

Er is veel veranderd in 185 jaar en er zal nog veel meer veranderen, maar wat blijft, is de gezelligheid en vooral het accent op de kunst van de eigen tijd.

De feesttaarten passeren de bar

Arti's nieuwe website

Ramdath Mos geeft Arti een nieuw gezicht

Arti heeft een nieuwe buitenkant, niet alleen aan het Rokin, maar ook op internet. De website wordt vernieuwd. De man die verantwoordelijk is voor de nieuwe vorm is de Utrechtse ontwerper Ramdath Mos.

tekst Camiel Hamans

‘Katja Vercooteren, die de oude website had ontworpen, heeft me getipt. Ze vond mijn verhaal en mijn aanpak goed en bovendien mijn portfolio interessant. Ik ben vervolgens op bezoek geweest bij directie en bestuur, net als enige andere ontwerpers. Uiteindelijk is er voor mij gekozen. Ik ben er best trots op dat ik dit mag doen. Arti is een monument. Dat ik daarvoor mag werken, betekent wel wat voor me.’

Betrokken

‘Ik werk voornamelijk voor opdrachtgevers in de sector kunst en cultuur. Ik moet affiniteit voelen met de inhoud. Daar haal ik mijn plezier uit. Ik kies voor maatschappelijk betrokken organisaties. Het Jazzorchester of the Concertgebouw, de Utrechtse Culturele Zondagen. Vrijheidscolleges, Heaven Magazine, Liefde voor muziek, Jazz & Vrijheid Festival, De Plaatsmaker, Le Guess Who?, International Music Festival, Nederlands Film Festival, Gijs Bakker, Aldo Bakker, Stichting Stokroos, maar ook de hockeybond behoren of behoorden tot mijn klanten.’

Kameleon

‘De opdracht van Arti vind ik leuk om te doen, omdat Arti zich niet beperkt tot één leeftijdsgroep. Bovendien is het werk dat de leden maken zeer divers, zowel traditioneel als modern. In de exposities vind je dit

ook terug. Smaken verschillen en dat laat Arti zien. Daarenboven is Arti niet alleen een kunstenaarsvereniging met tentoonstellingszalen, maar ook een sociëteit met activiteiten voor zeer verschillende interessegroepen. De verschillende kleuren van Arti, het kameleontische, dat probeer ik in mijn ontwerp terug te laten komen.’

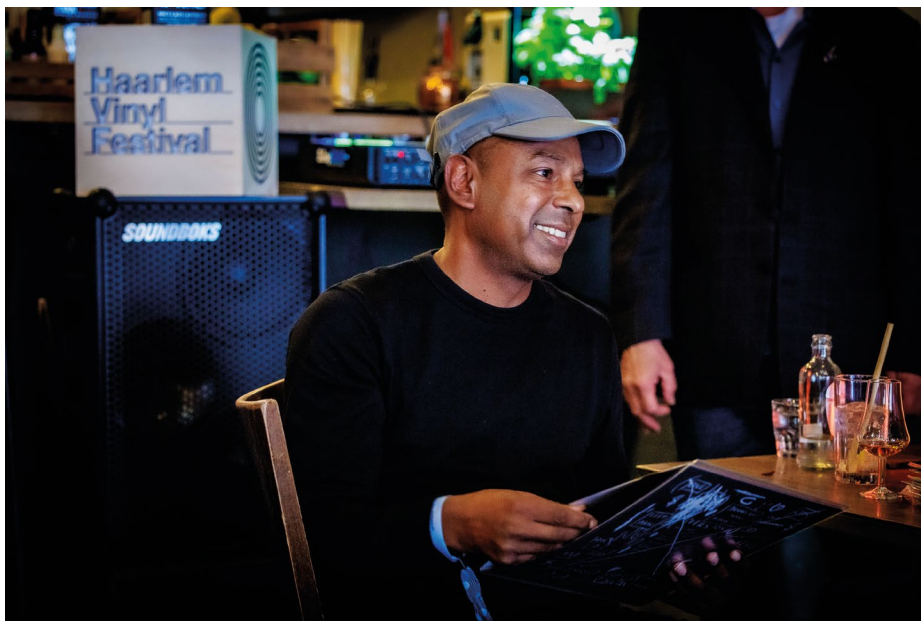
Uitstraling

‘Maar het gaat bij een nieuwe website niet alleen om goed beeld en mooie vormen. Een digital designer, zo heet het vak dat ik al een kleine kwart eeuw beoefen, wil eerst van

zijn opdrachtgevers weten wat ze willen uitstralen, wie ze willen zijn. Je begint dus met vragen te stellen over de identiteit. Vaak heeft een opdrachtgever daar nog niet een heel duidelijk beeld bij en dus probeer je er door te vragen achter te komen wat het idee is dat overgebracht moet worden. Vervolgens ontwerp je en begeleid je de programmeur. Want dat doe ik niet zelf.’

Openheid

‘Zo gaat het bij het ontwerp voor de nieuwe website van Arti ook. Ik heb met allerlei betrokkenen gepraat. We

Ramdath Mos: ‘Helder, meer kleur en eigentijds’ foto Ben Houdijk

kwamen tot de conclusie dat de oude website in de loop van de jaren wat stoffig geworden was. We moesten een nieuwe structuur opzetten en toegankelijkheid staat daarbij voorop. De uitstraling die de website moet hebben, is er een van openheid. Dat is namelijk ook wat Arti in de komende jaren wil benadrukken. Met zo’n geweldige historie en zo’n monumentaal pand mag het verder best wel wat groter. In mijn doorvertaling betekent dit in de eerste plaats helder, meer kleur en eigentijds.’

Ledenpagina's

‘We zijn nog niet klaar, maar een paar weken geleden, toen we al een aantal belangrijke pagina’s af hadden, hebben we besloten de knop om te draaien en online te gaan. Ondertussen ontwikkelen we gewoon door. De ledenpagina’s moeten nog. We streven ernaar ook de kunstlievende leden daarin op te nemen. Bovendien willen we bij de bestaande informatie toevoegen in welke discipline iemand werkzaam is, zodat je met een druk op de knop kunt achterhalen hoeveel beeldhouwers er lid zijn of welke fotografen. De bestaande pagina’s en websites moeten up-to-date gemaakt worden en dan kan over een aantal weken, misschien een paar maanden alles overgezet worden. We streven ernaar alles rond te krijgen in het eerste kwartaal van volgend jaar. Vanwege de wet op de privacy kunnen we die ledeninformatie niet meer zo openbaar toegankelijk maken als voorheen, maar met een inlog kan heel Arti er toch bij.’

Bezoek

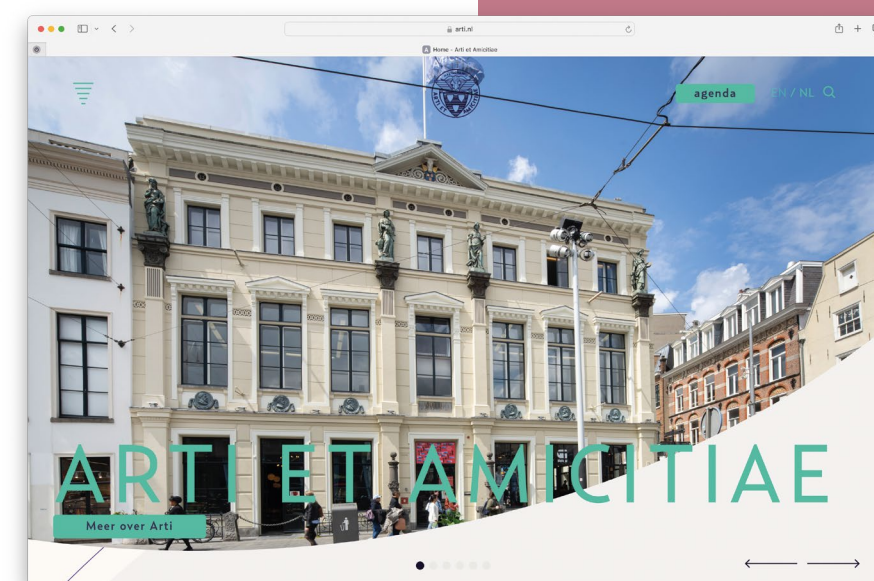
‘We zien dat de website goed bezocht wordt. Ik kan het niet vergelijken met eerdere perioden, maar in de afgelopen zeven dagen hebben we 1100 actieve bezoekers gehad. In totaal zijn er 12.000 pagina’s bekeken. In die week hebben we bezoekers gehad uit

Ontwerp van Ramdath Mos voor het Haarlem Vinyl Festival

Nederland, de VS, Duitsland, Frankrijk, België, Engeland en Indonesië. Terwijl we nu aan het praten zijn, in totaal twaalf minuten, hebben 30 mensen de Arti-website bezocht. De agenda blijkt het belangrijkste, dan de homepage, daarna de informatie over de Salon en de gegevens van de

vereniging. Vanaf het moment dat we de nieuwe website opengesteld hebben, hebben zich naar aanleiding daarvan tien nieuwe leden gemeld. Tot nu toe niet slecht. Aan het eind van dit project wil ik er met plezier op kunnen terugkijken. Ik hoop dat Arti dat dan ook kan.’

Nieuwe website Arti

Fotografie van 1975 tot 2025 in Arti

Amsterdam gebouwd op foto's

Jos Houweling en Martin Grootenboer staan me te woord in de sociëteit van Arti et Amicitiae aan het Rokin in Amsterdam. Na zijn tentoonstelling '1 en 1 is 1' eerder dit jaar heeft Houweling samen met Mayke Jongsma de leiding over een nieuwe foto-tentoonstelling ter hand genomen.

tekst Hans Kuiper

Jos Houweling: 'Door terug te blikken kijken we ook vooruit'
foto Caroline Waltman

Deze tentoonstelling gaat op 10 januari 2025 open en toont werk van 20 fotografen. Hans Eijkelenboom, Theo Niekus, Alois Ginjaar, Pieter Boersma, Paul Glazier en veel anderen brengen een hommage aan Amsterdam. Houweling: 'Ook het huidige Amsterdam inspireert, de stad is een levendig iets dat steeds verandert. Er worden collages van Amsterdam getoond, maar vooral ook foto's van de openbare ruimte van de stad. 'De tentoonstelling toont mijn liefde voor Amsterdam. Elke fotograaf mag maximaal 7 en halve foto per onderwerp tonen, er zijn 35 onderwerpen. De bezoeker wordt in een tijdlijn geplaatst, loopt door Amsterdam door de tijd in foto's.'

Is het een goede introductie voor de jongere generaties over de recente geschiedenis van Amsterdam? Waarom vind je het belangrijk?

JH: 'Ik ben geen belerend type, ik hou van Amsterdam. Ik praat over het straatzicht, het straatmeubilair, minder over mensen. Het begon met mij met mijn 700 centenboek, in 1975, ik liep door de stad en ging van de stad houden.' Dat boek maakte Houweling in opdracht van de Stad Amsterdam, de tentoonstelling in Arti vindt vijftig jaar later plaats. Van het oorspronkelijke boek werden duizenden exemplaren verkocht. Houweling fotografeerde onder andere woonboten, die toen een nieuw fenomeen in het centrum waren en die de gemeente tolereerde vanwege de woningnood (daarin is weinig veranderd, HK). 'Ik fotografeerde ook glazenwasserskarren die overal stonden en straatmeubilair.' Houweling toont foto's die hij geselecteerd heeft. 'Er komen meerdere boeken uit bij de tentoonstelling.'

Krankzinnig archief

Filmmaker Martin Grootenboer komt langs tijdens het gesprek, hij blijkt aan het begin van zijn loopbaan heel veel gefotografeerd te hebben en gaat tijdens de expositie

een selectie tonen. Houweling: 'Martin wist niet dat hij geïnterviewd zou worden, maar hij is soepel van geest. Hij moet wel heel soepel van geest zijn, want hij is momenteel bezig met het in kaart brengen van 30.000 negatieven uit de jaren zeventig en tachtig.'

MG: 'Ik ben altijd blijven fotograferen, ik heb het van kindsaf aan gedaan, tekenen en fotograferen. Het is een krankzinnig archief geworden, de focus ligt op de jaren tachtig, ik was altijd op pad en had altijd een camera bij me.'

Martin gaat band-diaseries tonen, geluidsband en dia's met een veelheid aan projectoren en geluid, waarschijnlijk in de achterraimte van de bovenzalen, die goed donker te maken is.

Grootenboer is ooit bekend geworden met zijn documentaire over W139, de nog steeds bestaande kunstruimte die toen net gekraakt was in de Warmoesstraat.

'Ik heb heel veel foto's van de Vondelstraat (de krakersrellen in de jaren tachtig, HK). Ik dacht: wat is hier gebeurd. Het leek een soort oorlogssituatie, opgebroken straten, tanks in de straat, ik ben er zes dagen gebleven (...). Ik vond het leuker om net iets anders te fotograferen, geen jongeren die stenen gooiden, maar bijvoorbeeld ME'ers. Het waren jonge jongens uit de polder, hun gezicht was onbedekt, heel kwetsbare jongens, aandoenlijk met rieten schild, je kreeg er haast medelijden mee.'

De luiken open

Wat vind je kenmerkend uit die tijd?

MG: 'Ik kwam uit een burgerlijk gezin, voor mij gingen in een keer de luiken open: o, zo kan het ook. Een beetje het onaangepaste, maar het

had ook iets onschuldigs, het was eigenlijk heel lief en creatief, een soort optimisme, het kwam wel voort uit woningnood. Overal gestutte huizen en zo. Het was heel erg verpauperd toen, Amsterdam, vuilnis op straat, vies.'

JH: 'Amsterdam is wel degelijk vooruitgegaan nu, we klagen en moppen, Lex ter Braak zei toen over het 700 centenboek: 'Het lijkt wel een Oost-Europese stad', maar dat is heel erg veranderd, kijk maar naar de serie van roze kinderfietsjes.' Grootenboer geeft aan dat hij geen journalistieke benadering had, meer humaan: 'Meer de poëzie van het dagelijkse (...) ik woonde toen bij de Haarlemmerdijk, ik liep vaak door de stad 's nachts, al die gokhallen en peepshows, dat sfeertje heb ik ook veel gefotografeerd, bijzonder sneue types achter een gokautomaat, die gokten met kinderen op hun rug en

tieners van een jaar of elf die zware shag liepen te roken.'

De beelden die getoond gaan worden, veranderen dus door de tijd heen?

MG: 'Ik wil niet dat het nostalgisch wordt, maar ik wil dat de foto's een soort tijdloosheid hebben, dat heb ik wel altijd in de foto's geprobeerd, ook al zie je wel dat het de jaren tachtig zijn.'

JH: 'We hebben ook Gerard Spaan in de jaren tachtig, hij liep langs de spoorbaan met NS-mannen erbij, hij fotografeerde de rafelranden van de stad, dat doet hij nu weer, dat geeft een heel merkwaardig beeld van de stad, rare schuurtjes, heel esthetisch gefotografeerd.'

MG: 'Op het Haarlemmerplein stonden nog paarden! Daar heb ik helaas geen foto's van, dat was toen al vreemd.'

foto Martin Grootenboer

Nu anders dan toen?

HK: 'Fransen noemen dat 'Terrain Vague', een rafelrand, ongedefinieerde ruimten in en rond de stad, die onbestemd zijn, geen vaste functie lijken te hebben, maar waar toch cultuurresten liggen, wat afval, een fles, roestende blikjes, sporen van menselijke beweging.'

JH: 'We hebben ook Max Natkiel, die punkjongeren in het Paradiso gefotografeerd heeft toen. Er zit ook iemand bij de deelnemers die niet wist dat ze fotografe was, Jet Langman, die wandelde door de stad, altijd dezelfde route en die fotografeerde objecten op trappen, de serie heette 'we zetten het ergens neer'.'

Haar man maakt nu een boekje met onze vormgeefster en dat wordt nu in de tentoonstelling getoond.'

Wordt er nu anders gefotografeerd dan toen?

MGr: 'Privacy is wel een issue, als ik nu zou doen wat ik toen deed, zou ik gelynacht worden. Er is nu beeld- en portretrecht.'

De tentoonstelling AMSTERDAM GEBOUWD OP FOTO'S is een 'tijdlijn' en toont Amsterdam van 1975 tot 2025

Het gehele interview is te beluisteren op radioneverno.nl

foto Martin Grootenboer

HET GEZICHT VAN DE STAD

Dat Amsterdam schilderachtig en fotogeniek is, hoeft geen betoog. Zoals alle steden waarover liedjes worden gezongen, heeft de stad een visuele eigenheid die haar soms meer personage dan stad maakt. De stad die fameus op palen is gebouwd, wordt in meer overdrachtelijke zin evenzeer gedragen door de beelden die er door de tijd heen van haar werden gemaakt. Wie heden ten dage op een zoekmachine de naam van de stad invoert, krijgt het officiële portret van de stad te zien. Een bijna geheel ontvolkt decor, ideaal als achtergrond voor selfies en vakantieherinneringen. Dit is niet zoals de meeste bewoners de stad dagelijks zien.

AMSTERDAM GEBOUWD OP FOTO'S

toont, als langs een tijdlijn, foto's van de stad die de periode tussen 1975 en 2025 beslaan en een beeld geven van de recente geschiedenis van de stad, zoals die niet eerder in zulk een samenhang getoond werd. Met aandacht voor het schuwe, het onopvallende en het intieme die, in een verzameling gevangen, patronen en een levenshouding laten zien, die meer dan die officiële paspoortfoto het ware gezicht en wezen van de stad onthullen: de stad als speeltuin van haar bewoners, de bewoners als speelgoed van de stad.

Wat deze foto's naast de afbeeldingen zelf tonen, is dat de makers ervan deze stad en haar bewoners als eigen en zelfs rechtmatig eigendom beschouwen. Een manier van kijken die in alle onbevangenheid plaats biedt aan zo goed als alles en iedereen. Een liefdevolle en bovenal democratische blik.

TERUGKIJKEN NAAR DE TOEKOMST

De tentoonstelling komt op een moment dat Amsterdam opnieuw een metamorfose aan het ondergaan is, met grote bouwkundige projecten enerzijds en een ingrijpende verandering in de samenstelling van de bevolking anderzijds. De eens zo rommelige, maar ook toegankelijke stad is voor veel van haar bewoners onbetaalbaar geworden. De enorme toestroom van toeristen heeft grote delen van de stad ontzield en tot een cliché gemaakt.

Deze tentoonstelling laat zien dat dit geen onwrikbare werkelijkheid is. Dat het anders was, en dus ook anders kan. Door terug te blikken op de laatste vijftig jaar kijken we ook vooruit. In welke richting beweegt de stad zich, en is dat de goede richting? Kunnen we anders leren kijken naar deze stad gebouwd op beelden, en er dus anders over leren denken?

foto Martin Grootenboer

Reizen naast Marius Bauer

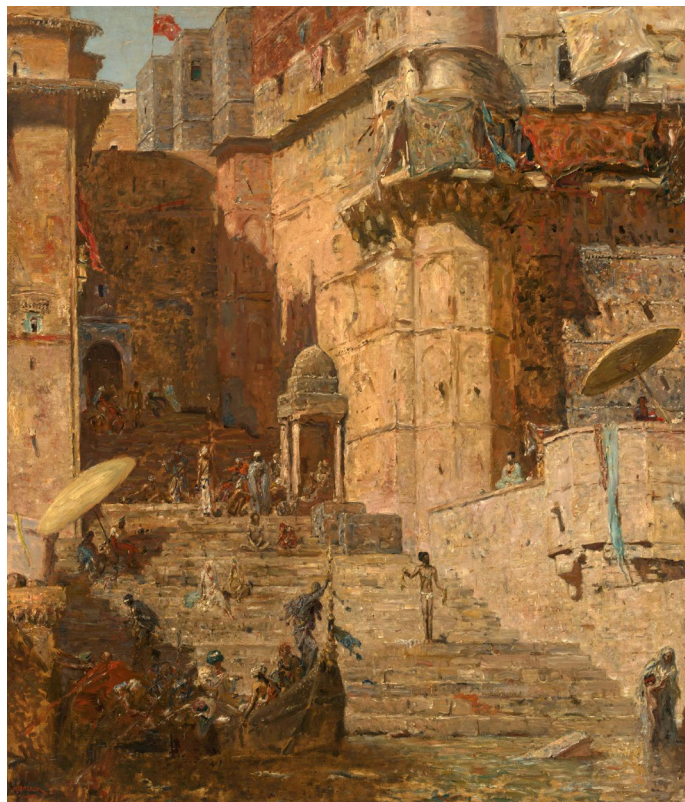
of

De Imaginaire Reis

Deze tekst is een impressie van mijn recente reis door India en Nepal. Op de vraag aan welke kunstenaar ik deze keer zou denken, riep ik spontaan: ‘Marius Bauer.’ Marius Bauer maakte reizen naar Turkije, Egypte, Italië, Moskou, India, Syrië en Palestina. Zijn werk heeft mij altijd geprikkeld, mede omdat zijn prenten iets Rembrandt-achtigs hebben. Hij was lid van Pulchri in Den Haag en Arti et Amicitiae in Amsterdam.

tekst Ronald Ruseler

Aanbeland in de zalen met de schilderkunst uit de negentiende eeuw gaat mijn aandacht graag uit naar kunstenaars die veel gereisd hebben. Het genre van de Oriëntalist en schilders van de *Wanderlust* hebben altijd mijn belangstelling gehad. Hun werk prikkelt de fantasie en dat roept bij mij altijd een verlangen op om zelf de koffers te pakken.

Marius Bauer, *Benares, olieverf op doek, 1913*,
Collectie Rijksmuseum Amsterdam

Het tweede genot

Met een beurs op zak van de Haagse kunsthandelaar E.J. van Wisselingh vertrok Marius Bauer (Den Haag, 25 januari 1867–Amsterdam, 18 juli 1932) in het najaar van 1888 voor het eerst naar Istanbul en schreef:

‘Ik heb nu wel een vast doel voor ogen, iets dat ik voor die tijd geheel miste.’

Aanvankelijk reisde hij alleen en later deed hij dat met zijn vrouw Jo Stumpff (1873-1964) die tevens zijn manager was.

Terug op zijn atelier herschiep hij de indrukken die hij had opgedaan. Hij baseerde zich op zijn schetsen en op de foto's die hij onderweg kocht. Zelf schreef hij daarover: ‘Nu komt het tweede genot, dat der herinnering, schoner nog dan de werkelijkheid. Het minder mooie en de westerse nasmaak verdwijnt en er rest een wonderland van paleizen en tempels, bevolkt met onafzienbare rijen van bontgeklede oosterlingen, van rijkgetooide paardenstoeten, van kamelen en drommen olifanten. De herinnering verzacht de schaduwen en het licht, werpt een doorzichtige sluier over de werkelijkheid en verandert haar in een droombeeld waarvan de kleuren nooit zullen verflauwen.’

Terugkerende kenmerken in de kunst van Marius Bauer zijn de oude stadspoorten, de steegjes in de soek en landschappen met oosters geklede figuren. Vaak zijn de composities contrastrijk en vaag impressionistisch geschilderd.

De Imaginaire Reis

Reislust ontstaat uit nieuwsgierigheid naar het andere, het ongekende. De reizen die Margreet Bouman en ik sinds de jaren zeventig samen gemaakt hebben, zijn

ijkpunten in ons leven geworden. We zaten nog op de middelbare school, toen we naar Luxemburg liften. Onderweg kregen we het aanbod van een automobilist die voor zijn werk naar Parijs reed. Als we mee wilden, waren we welkom... Nou dat wilden wij wel, dus logeerden we 's avonds met vijftig gulden op zak in de jeugdherberg van de Lichtstad. Achteraf gezien is die spontane beslissing van cruciaal belang voor ons geweest. We zijn altijd blijven reizen en nieuwsgierig gebleven naar werelden die ons onbekend waren. Aanvankelijk zochten we in Europa naar musea, monumenten en kunst die we tijdens onze studie hadden leren kennen. Later zijn daar intercontinentale bestemmingen bij gekomen, die altijd wel een reden of onderwerp hadden. Een boek, een tekst, een film, een tentoonstelling kon een excuus zijn om te vertrekken. In de loop der jaren hebben deze reizen een structuur gekregen. Die constructie zijn we *De Imaginaire Reis* gaan noemen. In dit reisschema gaan we steeds westwaarts om letterlijk een reis om de wereld te kunnen realiseren, met als doel uiteindelijk weer terug te keren op de plaats van vertrek. Onze reizen zijn uiteindelijk dwaaltochten geworden over zeeën, eilanden en continenten. Zo trekken we al meer dan vijftig jaar rond en voor mijn kunst is dit concept de rode draad in mijn oeuvre. Met de reis door India hebben we deze maand zo'n cluster in *De Imaginaire Reis* afgerond. In 2019 vertrokken we per trein van Moskou naar Beijing met een tocht door Mongolië als intermezzo. Het was een ongelooflijke ervaring om door een land te rijden dat vier keer zo groot is als Frankrijk en nauwelijks wegen kent. Het was een kennismaking met de ongekende culturele rijkdom van een oeroud nomadisch volk. Dit inspireerde ons om later naar het zuiden af te zakken en Kirgistan, Kazachstan en Oezbekistan te bezoeken.

De inspiratiebron voor deze tocht was de Duitse ontdekkingsreiziger Alexander von Humboldt, die in opdracht van tsaar Nicolaas I moest bestuderen of er op een efficiëntere manier goud, platina en andere waardevolle materialen in zijn uitgestrekte rijk gedolven konden worden.

De wetenschappelijke expeditie vertrok in 1829 met als doel het Altajgebergte te bestuderen, waar Rusland, China en Mongolië aan elkaar grenzen. Voor de tsaar hadden de bodemschatten

prioriteit, voor Humboldt was dat zijn wetenschappelijke onderzoek, want hij ontdekte dat de geologische condities hier overeenkomsten vertoonden met zijn bevindingen in de Andes van Zuid-Amerika. En hier komen wij ook Marius Bauer weer tegen, want in deze streken is hij eveneens geweest.

India

Als afsluiting van dit project bezochten wij zojuist het ruige Rajasthan, een deelstaat van India, gelegen in het noordwesten van het

Marius Bauer, *Een kar met twee ossen bij een hindoeitempel, ets, 1897*,
Collectie Rijksmuseum Amsterdam

land. Hier hebben afstammelingen van de Mongolen met een mix van Perzische invloeden ook geheerst – de tijd van de Mogols. We reisden door de ruige woestijnwereld en herkenden in de bezochte steden de poorten, muren en huizen die we ook uit de kunst van Bauer kennen. De kleurrijke Rajasthanen zijn open, nieuwsgierig en vriendelijk. Met in de stadjes hindoetempels en vooral veel vrolijke vlaggetjes. Als roze, gele en groene suikertaarten vind je ze verscholen tussen de huizen of op pleintjes. Soms zie je ze groot en massief al van veraf liggen. Het *wonderland van paleizen en tempels* bestaat nog steeds en ook de *rijkgetooide paardenstoeten, van kamelen en drommen olifanten* zijn er nog.

Taj Mahal, Agra, India. Selfie Indian Style

Geraadpleegde bronnen

www.mariusbauer.nl; Aleksa Čelebonović, *Dierbare schilders – Het burgerlijk realisme in de negentiende eeuw*, Amsterdam, Arbeiderspers 1974; Andrea Wulf, *De uitvin- der van de natuur – Het avontuurlijke leven van Alexander von Humboldt*, Amsterdam, Atlas Contact 2016; Peter Hoppenbrouwers, *Stormruikers – Stepperijken in Eurazië (500 v.Chr.-1700 n.Chr.)*, Amsterdam, Prometheus 2023; SCHANDE | Lifestyle, *De Groetjes Thuis – Op reis met Margreet Bouman met Ronald Ruseler, een uitgave van Anna Kolbe – Haarlem 2024*; de reisdagboeken van Margreet Bouman en Ronald Ruseler

Bauer dacht in zijn schilderijen en prenten de westerse invloeden weg, daarom is er wat dat betreft niet veel veranderd... ja, de enorme drukte en het lawaai zijn geëxplodeerd, en het eeuwige getoeter van auto's, tuktuks en motoren zal hij niet gekend hebben. De onderlinge luidruchtigheid van de mensen wel. De *doorzichtige sluier over de werkelijkheid* is in de loop der tijden vervangen door verstikkende luchtvervuiling.

Wereld en geest

Het hoogtepunt van de reis was ons bezoek aan Varanasi (voorheen Benares), de heilige stad van de hindoes, gelegen aan de Gangesrivier. Dagelijks namen vele, vele pelgrims uit heel het land hier hun reinigingsbad, dompelden zich

onder in de rivier en dronken een glas Gangeswater (even je lippen bevochtigen mag tegenwoordig ook). Tegelijkertijd vonden er ook lijkverbrandingen plaats en werden de drabbige asresten netjes de rivier in geveegd.

Aan de oevers van de Ganges bevonden wij ons in het hart van India. Hier kwamen wereld en geest samen en op deze heilige plaats keken we tevens door de ogen van Marius Bauer. Deze intensieve reis zal ook voor ons straks zeker *het tweede genot* gaan geven als alle indrukken neer zijn gedwarreld op de vruchtbare bodem van onze reisherinneringen.

Haarlem, 4 december 2024

Uit de archieven

De drie Oranjes: verbrand of verbannen naar depots

Schilder en lithograaf Nicolaas Pieneman was kunstenaarslid van Arti en van 1846 tot zijn overlijden in 1860 voorzitter van de vereniging. Hij schilderde voornamelijk historische taferelen en portretten. Van de koninklijke familie heeft hij een groot aantal portretten gemaakt. Arti bezat er twee van, levensgroot: een portret van koning Willem III en een portret van zijn oudste zoon Wiwill, kroonprins Willem van Oranje-Nassau (1840-1879).

tekst Antoinette Frijns

foto's George Maas

Het ook door Pieneman geschilderde portret van de jeugdige Wiwill (Willem, prins van Oranje-Nassau) is met zijn afmetingen van 141 x 99 cm fors van formaat. Het verdween vanwege gebrek aan expositieruimte al vrij snel in Arti's kunstdepot. In 1948 is besloten het in langdurig bruikleen te geven aan het Oranje-Nassau Museum in Den Haag, dat nu onderdeel is van het Nationaal Museum Paleis het Loo. Het portret is momenteel opgeslagen in Amersfoort in het depot van het museum.

Het derde portret is het door Thérèse Schwartze geschilderde portret van Wilhelmina. Op de lijst had het ook een beeldhouwd kroontje. Het schilderij hing tot 1941 in de sociëteit. Het werd verbannen naar het depot toen de Duitse bezetter bepaalde dat alle portretten van nog in leven zijnde vorstelijke personen van het Huis van Oranje-Nassau uit de lokalen van de Maatschappij moesten worden verwijderd. Kort na de bevrijding werd het teruggehangen in de sociëteit. Toen Wilhelmina in 1946 haar beschermvrouwschap van Arti had opgezegd, omdat ze vond dat Arti zich in bezettingstijd te mee-

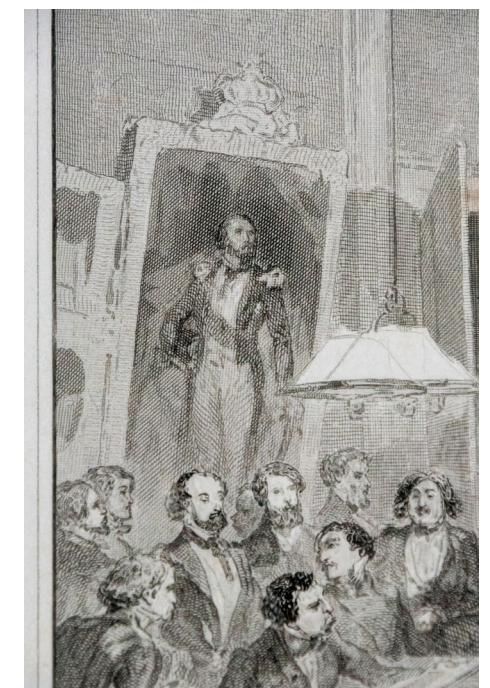
gaand met de bezetter had gedragen, werd in de eerstvolgende vergadering aan de orde gesteld of het portret nog wel kon worden tentoongesteld. Volgens Gerard Westermann had dat 'na de belediging die Arti moest ondergaan, niet mogen gebeuren'. De gemoederen liepen hoog op. Jan Sluijters vond dat het portret in de sociëteit kon blijven hangen als het beeldhouwde kroontje zou worden verwijderd. Het werk was van

een van Arti's belangrijkste leden, Thérèse Schwartze, en zij had het portret in 1916 aan Arti geschonken. De meerderheid van de leden was voor verwijdering en zo ging Wilhelmina weer terug naar het depot. Het portret zonder kroontje heeft later wel weer in de sociëteit gehangen. Momenteel staat het in het depot.

Zie ook: *Articula 7* (2017) en *Articula 30* (2024)

Nicolaas Pieneman, portret van prins Willem van Oranje-Nassau (Wiwill)

Portret van Willem III, uitvergroting van de gravure van J. de Mare

Nieuwe tentoonstelling van 'polderjongen' Joop Haring in de ArtSpace

Groen!

Joop Haring is, voor wie hem nog niet kent, tekenaar, schilder en beeldhouwer. Ik bezoek hem in zijn atelier op het WG-terrein. Het is eigenlijk een atelier-woning, met een aantal aparte ruimten, waaronder één waar een oven staat, een andere waar hij zijn sculpturen maakt, een derde waar hij tekent en daarnaast een woongedeelte – een droom-woonatelier dus.

tekst Hans Kuiper

foto's Josje Crince Le Roy

‘Ik laat me vaak inspireren door de natuur, organische architectuur, licht en religie. Voor mij zijn deze ‘grootheden’ met elkaar verbonden.’ Joop toont me verschillende boekjes van projecten die hij in de loop der jaren heeft gerealiseerd, terwijl hij vertelt over zijn reizen, residenties en werkzaamheden, vaak geïnspireerd door andere culturen. Tijdens een van die reizen is hem het verband tussen licht en religie opgevallen. Hij verwijst naar een reis naar Varanasi in India. Varanasi is een drieduizend jaar oude ‘heilige’ stad aan de Ganges, voor de hindoeïstische dé plek waar je eenmaal in je leven ‘ritueel’ een bad neemt. Het is een magische omgeving, waar aan de rivier leven en dood (*burning gats*) worden ervaren. Hoe komt het dat juist daar religie is ontstaan, vroeg Joop zich af, ‘volgens mij komt dat door licht, lichtval’.

Organisch

Joop geeft aan zelf niet religieus te zijn, maar is wel gefascineerd door de manier waarop mensen met religie omgaan. In India heb je bijvoorbeeld de banyan-boom. Plaatselijke bewoners ervaren deze boom als heilig (*immortal tree*). Ze offeren aan de boom door de placenta's van koeien op te hangen als dankoffer voor nieuwe kalveren. Dit resulteerde in het project *The Golden Light – Amsterdam – Varanasi*, naar aanleiding waarvan ook een gelijknamige boek is verschenen (Nederlands en Engels, 70 pagina's).

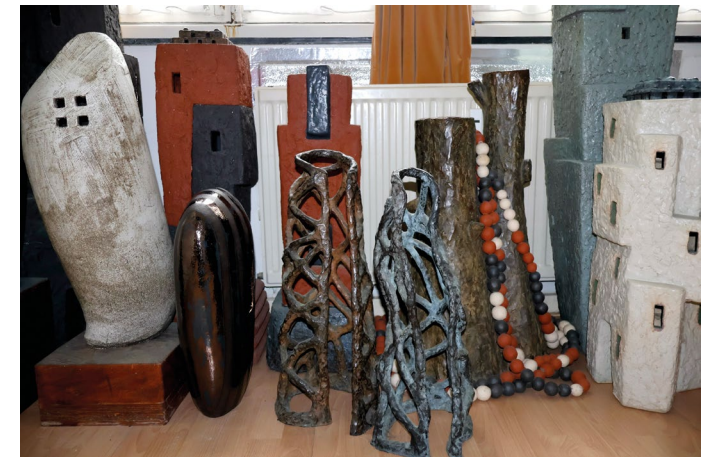
Joop Haring: 'Licht en schaduw inspireren mij'

Between Green Lines, pastel, 100 x 70 cm

Een blik in het atelier

Enkele sculpturen

‘Het verschil tussen India en de westerse cultuur is veel groter dan bijvoorbeeld met China. China past veel beter in het kapitalisme, religie is daar meer boeddhistisch, niet zo zichtbaar, het kapitalisme past ook beter bij het confucianisme, dat nog steeds een rol speelt. In India is alles anders (...) door te reizen realiseer je je waar je vandaan komt.’ Joop geeft aan dat veel kunstenaars uit het verleden een reiservaring gezocht hebben als inspiratie voor nieuw werk. Je kunt dit volgens hem zien in de biografieën en het werk van schilders als Paul Klee, Gauguin, Marius Bauer en Van Gogh.

‘Ik maak organische kunst, ik zoom in op de natuur, ik maak soms gebruik van blow-ups, ik observeer hoe licht valt in de natuur en vind daarin ‘de schoonheid’ die ik weer vertaal naar nieuw werk.’ Zijn foto's gebruikt hij ook weer voor pastelkrijttekeningen. ‘Licht en schaduw inspireren mij.’ In zijn atelier, maar ook in residenties maakt hij zijn sculpturen: bronzen

en keramische beelden of een combinatie daarvan. In zijn atelier heeft hij een grote computergestuurde oven waar zijn keramische beelden in gestookt kunnen worden. In residenties, zoals in de stad La Plata, Argentinië, heeft hij een project ontwikkeld dat commentaar levert op de plattegrond van de stad (een schaakbord) uit 1882 door architect Dardo Rocha. Ook hier is een boek over verschenen, *The Organic Square*, met verhalen, tekeningen, beelden en wandsculpturen (Nederlands, Engels en Spaans, 75 pagina's).

Pragmatisch denken

Joop is op latere leeftijd professioneel kunstenaar geworden. Hij heeft eerst civiele techniek gestudeerd, waarmee hij naar eigen zeggen een pragmatische manier van denken heeft ontwikkeld. Maar na een aantal jaren besloot hij het roer om te gooien en naar de toenmalige Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem te gaan. ‘Ik ben een

polderjongen. Ik hou van die ruimte, het Zwarte Woud of de bergen in Zwitserland hebben niet mijn voorkeur.’

Zijn focus op de natuur maakt hem ook bezorgd over de klimaatverandering en hij vindt dat met name er te weinig gebeurt op dat vlak, men steekt de kop in het zand. ‘Er moet eerst een ramp gebeuren, ook hier in Nederland, waarbij veel mensen omkomen bij een overstroming of dijkdoorbraak. De kans dat heel West-Nederland in de toekomst zal verdwijnen, is best wel reëel...’

Laten we hopen dat het niet zo ver komt en dat we nog lang kunnen genieten van de kunst die in Arti vertoond wordt. Joop Haring wil in zijn expositie juist de schoonheid van de natuur tonen.

ArtSpace, Joop Haring, 20-24 januari 2025

Het gehele interview is te beluisteren op radioneverno.nl

De Salon

foto's Miriam van Praag

Eva van Ooijen, Mobiele installatie van afgekeurd werk

Jan Willem Maris, olieverf, 80 x 100 cm

Jeroen Werner, Cinque Terre / Model wandeling, MDF/polystyreen, 7 x 38 x 100 cm

Mike Allink, Micro Parcidolia, boek in miniformaat

Salon

Bij een kunstenaarsvereniging met een eerbiedwaardig verleden hoort een Salon: een jaarlijkse expositie waarop de leden hun recente werk tonen. Al driehonderd jaar kent Parijs de Salon des Artistes Français, even vaak berucht vanwege kunstenaars die geweigerd werden, als beroemd omdat nieuwe richtingen er hun doorbraak in beleefden. Arti mag iets jonger zijn dan drie eeuwen, maar de jaarlijkse Salon van Arti maakt telkens evenveel tongen los als de Parijse collega. De Beoordelingscommissie, BC, bijgestaan door Marjo Boeijen, zorgt voor een feilloze organisatie en voor een overzichtelijke mise-en-place. Een vrijwel onmogelijke taak, gezien het enorme aantal inbrengers. Een dikke 275, hetgeen betekent dat ongeveer de helft van alle Artikunstenaars een werk laat zien. Tel daarbij op dat iedere deelnemer vrij is in zijn keuze van het te exposeren werk, en het is duidelijk dat de Salon geen thema of programma kent. Toch tonen de zes zalen niet als een koektrommel vol kleurige kruimels, brokken en resten. Bülent Evren, tot eind van dit jaar nog voorzitter van de BC en dus verantwoordelijk voor zijn laatste Salon, en zijn commissie zijn elk jaar weer in staat de Salon tot een overzichtelijk en feestelijk geheel te maken door verwante werken te clusteren en elders juist weer door met goed geaccentueerde contrasten een accent te leggen.

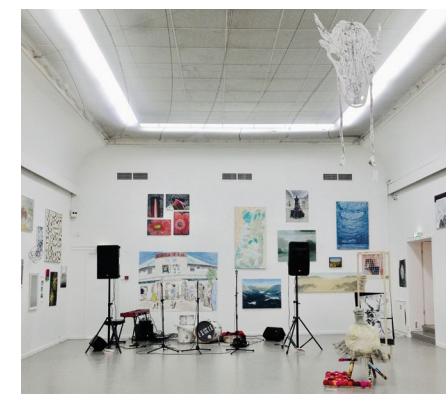
Vrede

Kunst en engagement lijken iets van een halve eeuw geleden. Geen maatschappijveranderende toneelproducties meer, geen orkesten die de revolutie preken. De Salon laat zien dat de schijn bedriegt. Meteen bij binnenkomst stuit de bezoeker op een tafeltje overdekt met kippengaas, waaronder papieren liggen, een werk van Merapi Obermayer, getiteld 'Zoveel levens, zoveel lagen van tijd'. Hoog aan een wand toont Babette van Loo een foto 'Notes/are better/than/bullets'. Rob Schrama heeft een hele zijwand met daarop een twaalfluik van geïllustreerde teksten, waarop hij beschrijft hoe hij als actiekunstenaar al een kwart eeuw probeert een brug te slaan tussen Palestijnen en Israëliërs. Negen jaar lang nodigde hij iedereen voor wie liefde en vrede synoniem zijn uit om elkaar in Jeruzalem te ontmoeten, de 'Jerusalem Hug'. Tevergeefs lijkt het, na de Hamas-raid op grenskibboetsen en nu Gaza en half Libanon in puin liggen. Schrama geeft echter niet op en dus gebruikt hij deze Salon om zijn roep om vrede opnieuw te laten horen.

In een andere zaal rapporteert Henk Wijnen over zijn Strasse des Friedens en schetst hij zijn utopie, waarin er een planeet volledig aan kunst gewijd zal zijn. Net om de hoek levert 'The Politician', een terracotta, zeer blauw doodshoofd, cynisch commentaar. De vergulde handen en tanden van het skeletwezen geven aan hoe maker Bert Griepink denkt over de woorden en de daden van de dames en heren politici.

Sophie Jarvinnen Postma, inkt en pastel, 46 x 46 cm

Overzicht van een vrijwel onmogelijke taak

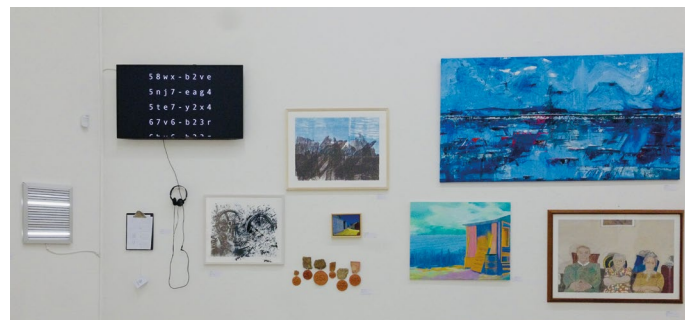
Annie Schoterman, Diptico / Tweeluik, 2 x 100 x 65 cm

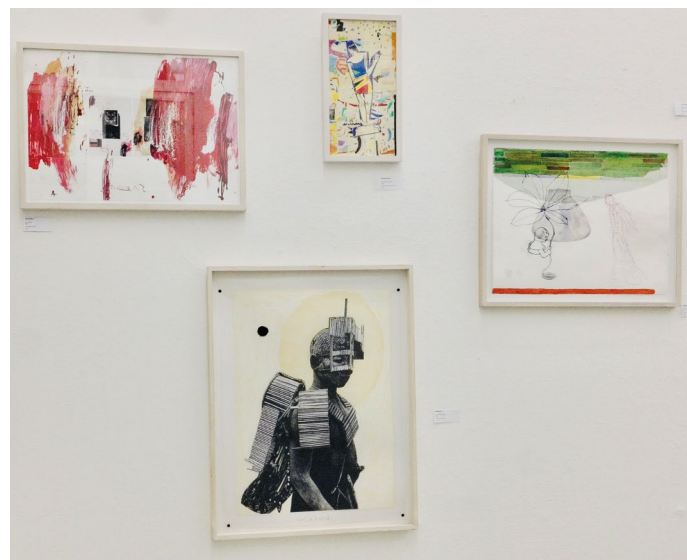
Marjo Boeijen en Jeroen Werner druk bezig. Het was weer spannend en er is door alle vrijwilligers hard gewerkt om deze mooie salon in te richten.

tekening Mathilde muPe

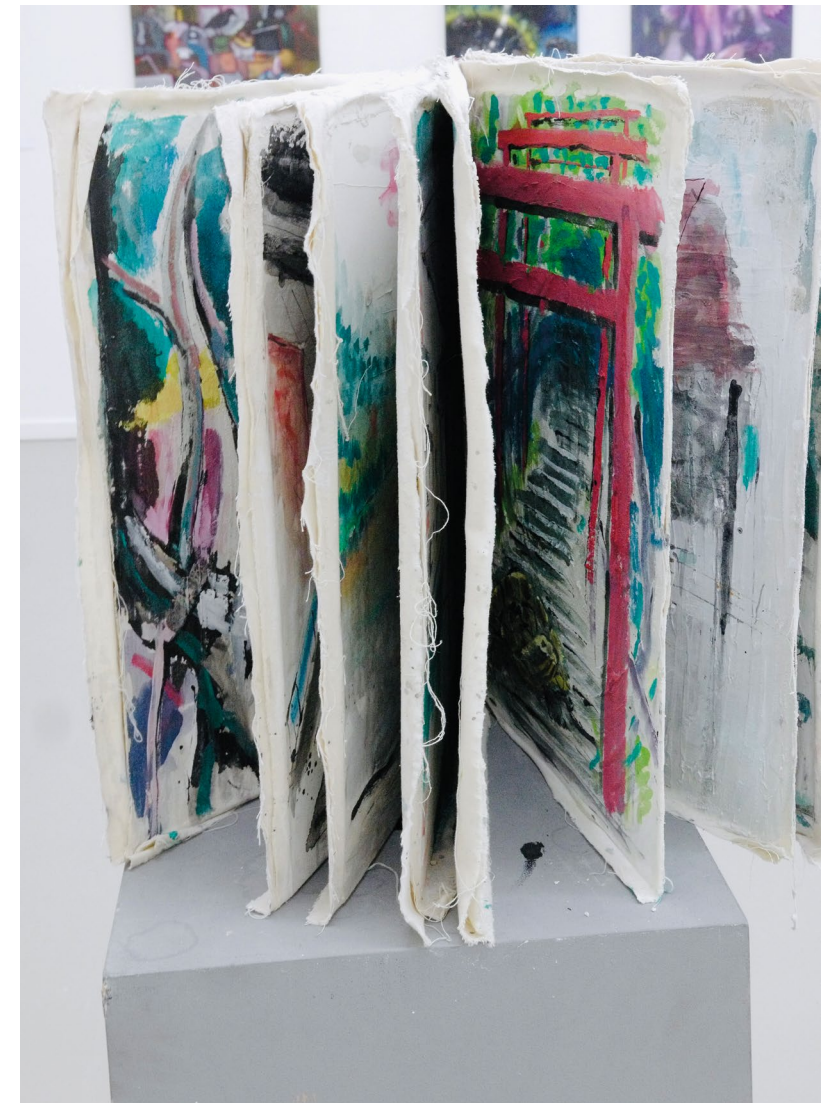
Een overzichtelijk en feestelijk geheel

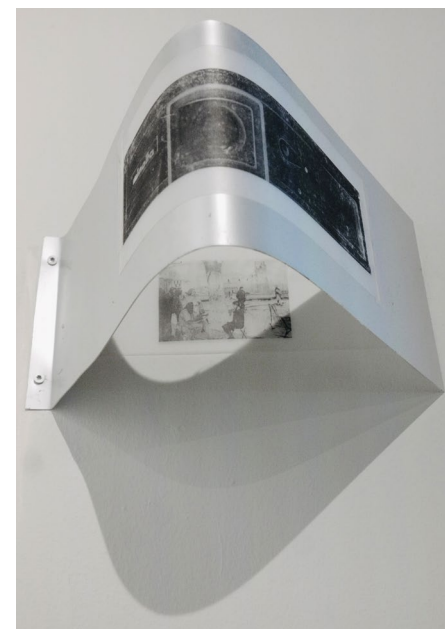
Ongeveer de helft van de Artikunstenaars laat werk zien

Impressie

Jonge kunstenaars zowel als gevestigde to-
nen hun werk op de Salon. Eva van Ooijen
en Vivian Mac Gillavry zijn even prominent
aanwezig als Willem Gorter en Peter Zegveld.
Arti-coryfeeën als voorzitter Jeroen Werner en
BC-voorman Bülent Evren hangen zij aan zij
met minder op de voorgrond tredende kun-
stenaars als textielkunstenaar Monika Auch,
die subtiel Japans aandoend werk laat zien, en
Michiel Schierbeek, die een combinatie expo-
seert van een landingsbaanfoto en een gedicht
van zijn vader Bert. Helaas staat Berts naam
er niet bij vermeld. De onlangs overleden Paul
Donker Duyvis is nog present met een ouder
werk, een foto van een aftandse handkar met
daarop een corpus. In een van de zalen staat
een bankje met zestien intrigerende aquarellen
van de Haarlemse multi-kunstenaar Jolanda
Prinsen, 'Veduti Palinsesti', die met elkaar
een serie vormen in een bijbehorende doos.
Vlak erbij een stoer portret van mensenredder
Dorus Rijkers van zee- en strandschilder Peter
de Boer. Bij de doorgang naar een volgende
zaal staat een glimmende Sound Mirror II van
de eigentijdsere Henk Schut, het lijkt gegal-
vaniseerde golfplaat, waaruit een grommend
geluid opstijgt. Schuin erboven een grote foto
van George Maas 'Danse', die de indruk wekt
ten hemel op te stijgen. Een paar meter verder
Onno Boerwinkel met een pastel-portret van
Youp van 't Hek. Dirk Jan Jager levert daar on-
bedoeld commentaar op met 'De Joker'. (CH)

Jaap Kamsma, boek met schilderijen van Japan

Bülent Evren

Carla Rump

Merapi Obermayer, werk voor
slachtoffers en gevallen

Een uitgesproken kritische blik

Jan van Eden: wereldreiziger, kunstschilder en geoloog

Op jonge leeftijd raakte Jan van Eden gefascineerd door de Duitse vooroorlogse expressionisten. Hij dacht toen: ik moet kunstschilder worden. Nooit aan gedacht dat daar een opleiding voor was. Hij had een atelier bij zijn ouders in Groningen. Soms gebeurde het dat hij moest kiezen tussen brood en verf, dan werd het verf.

tekst en foto's Kees Funke Küpper

Jan van Eden werd in 1942 geboren in Voorburg, waar hij opgroeide in een gezin dat nieuwsgierig was naar de wereld en geïnteresseerd in natuurverschijnselen en verre culturen. Hij ging wis- en natuurkunde studeren in Groningen en geofysica in Leiden. Na zijn studie zocht hij werk in Zambia in de 'Copperbelt'. Zodoende hoefde hij niet in dienst, waar hij anders drie of vier jaar aan kwijt zou zijn geweest. Een enorm geluk.

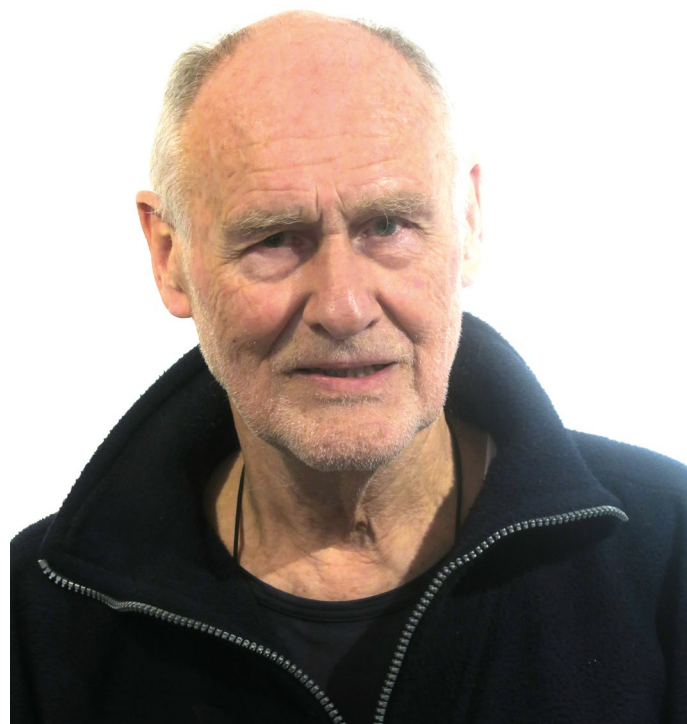
Aardwetenschapper en schilder

Daarna verbleef Jan van Eden vele jaren in Centraal- en Zuid-Afrika, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten, waar hij op contractbasis werkzaam was als geoloog en geofysicus in de exploratie van grondstoffen. Gedurende deze tijd werkte hij ook aan een uitgebreid oeuvre van schilderijen en tekeningen.

Hij debuteerde in 1972 in de Amsterdamse galerie De Sphinx. Na lange afwezigheid keerde hij in 1985 terug naar Nederland, maar in zijn hart bleef hij in Afrika. Sinds dat jaar wijdde hij zich helemaal aan de kunst en werkte hij vanuit ateliers in Amsterdam en Spanje (Sabayés, Huesca). Terug in Nederland sloot hij zich aan bij de kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae, waar hij in contact kwam met andere kunstenaars en zijn werk exposeerde.

In 2002 had hij een museaal retrospectief in Spanje over de periode vanaf 1960. Na 2002 maakte hij vooral tentoonstellingen met wereldse en politieke thema's, van Vietnam tot de recente gebeurtenissen op 11 september 2001 en de oorlogen in Angola, Libië, Afghanistan en Irak.

In 2009 maakte Van Eden op uitnodiging van het Centro Buñuel Calanda een tentoonstelling geheel gewijd aan de Palestijnse problematiek. 'Miradas contra el olvido 1948-2009' werd getoond in het Centro de Historia in Zaragoza, in de Palestijnse ambassade te Madrid en diverse steden in Aragon. In zijn tentoonstelling 'Ecos del pasado' (2010) refereert hij onder meer aan de economische crisis van 2008.

Jan van Eden: politiek en historisch geïnspireerd

Experimenteerdrijf

In zijn politiek en historisch geïnspireerde werk toont hij een uitgesproken visie op het hedendaagse moderne, egocentrische levensgevoel, waarin het menselijk contact van voorbijgaande aard lijkt te zijn. Op deze tentoonstellingen, met werk in een heldere figuratieve stijl, is de mens in beweging naar een ongewisse bestemming.

Recentelijk experimenteert hij met de perceptie van beelden die van een film afkomstig lijken te zijn, gedetailleerde, in verdunde olie verf op katoen of linnen geschilderde illusionistische scènes. Daarnaast werkt hij met digitale fotografische technieken.

Zijn oeuvre toont grote stilistische variaties vanwege zijn niet aflatende experimenteerdrijf. Met de houding van een kroniekschrijver vanaf het canvas blijft hij een schilder met een uitgesproken kritische blik. Zijn schilderijen worden niet alleen als kunstwerk gewaardeerd, maar ook om de verhalen die erin vervat zijn. Jan van Eden blijft altijd op zoek naar de grote gebeurtenissen en de kunst om ze zichtbaar te maken.

Stage- en leerbedrijf StudioS2B

Het huis waar Articula gemaakt wordt

Vormgeven is een vak en dat leren studenten bijvoorbeeld op een Grafisch Lyceum. Drie zijn er in Nederland: Amsterdam, Rotterdam en Utrecht. Met het lyceum in Utrecht heeft Arti een speciale band. Met StudioS2B in feite, want in dat stage- en leerbedrijf binnen het lyceum wordt *Articula* vormgegeven.

tekst Camiel Hamans

foto's StudioS2B

Oscar van der Loo is de praktijkopleider van de studio. De studio is een onderdeel van het lyceum, maar fungeert als een zelfstandige eenheid. Studenten van de vierjarige opleiding Grafische Vormgeving, van de driejarige opleiding Mediamanagement en Marketing en van de tweejarige opleiding (Allround) Mediamaken kunnen er stagelopen. De stages duren over het algemeen vijf maanden, behalve die van de opleiding Mediamanagement. Daarvan lopen de studenten slechts vier maanden stage.

Externe opdrachtgevers

Oscar, die voor hij de baas werd van de studio, achttien jaar in de grafische industrie werkzaam is geweest als werkvoorbereider bij een grote drukkerij, zorgt ervoor dat er voldoende opdrachten binnenkomen, zodat hij de studenten niet alleen steeds bezig kan houden, maar ze ook ervaring, en het liefst nogal wat verschillende soorten ervaring kan laten opdoen. 'We hebben een aantal externe opdrachtgevers, Arti is er daar een van. We zorgen wel altijd dat het draait om werk in de non-profitsector, zodat we de grafische industrie geen concurrentie aandoen. Wel moeten de opdrachtgevers, hoe armlastig de clubs ook zijn,

een klein bedrag betalen. Wij geven de studenten immers ook een stagevergoeding, zoals hun collega's die in de industrie stage lopen, die ook krijgen. Drukwerk doen we niet, dat besteden we uit. Hier verzorgen we de vormgeving, maar we plakken ook wel labels of nieten een blaadje. 'Onze studenten komen niet alleen uit Utrecht of omgeving. Omdat er nog maar drie grafische lycea zijn, zijn wij in feite het verzorgingsgebied voor alles buiten de Randstad. Amsterdam en Rotterdam nemen dat deel van het land voor hun rekening, wij in feite de rest. We hebben studenten uit Zwolle, Venlo, Den Bosch

en Enschede. Ze forensen of wonen op kamers. Het lyceum verzorgt onderwijs op mbo-niveau. Dat betekent dat we zowel studenten krijgen met een vmbo- of mavo-vooropleiding als studenten met een havo-achtergrond.'

Aanspreekpunt

Een van de twee stagiairs die zich van september tot en met Kerstmis met onder meer *Articula* beziggehouden hebben, is Joey Oosterman (20). Hij volgt de opleiding Mediamanagement en Marketing en zijn taak voor *Articula* ligt dan ook op het organisatorische

vlak. Hij onderhoudt het contact met de klanten, in dit geval is dat de redactie van *Articula*, hij zorgt voor een offerte van de drukker, stelt een planning op en bewaakt die, stuurt de proeven door, ontvangt die ook weer retour en bespreekt die met de vormgever en kijkt of de correcties uitgevoerd zijn, voordat hij de finale proef aan de eindredactie stuurt. Als er klachten zijn, is Joey, of over een paar maanden zijn opvolgerstagiair, het aanspreekpunt. Joey is niet bang om zijn handen vuil te maken. 'Toen het laatst nodig was, heb ik voor de open dag van school consumptiebonnen aan elkaar staan nieten. Niet direct een klus voor een mediamanager, maar je moet, als het zo uitkomt, ook bereid zijn om even mee te helpen.'

Joey is in het laatste jaar van zijn

opleiding, maar wat hij hierna wil gaan doen, weet hij nog niet goed. 'Misschien doorstuderen in het hbo. Ik wil graag creatief bezig zijn. Dus als het toch een baan wordt, dan graag iets waarin ik mijn opleiding als mediamanager kan gebruiken, maar daarnaast ook zelf creatief kan zijn.

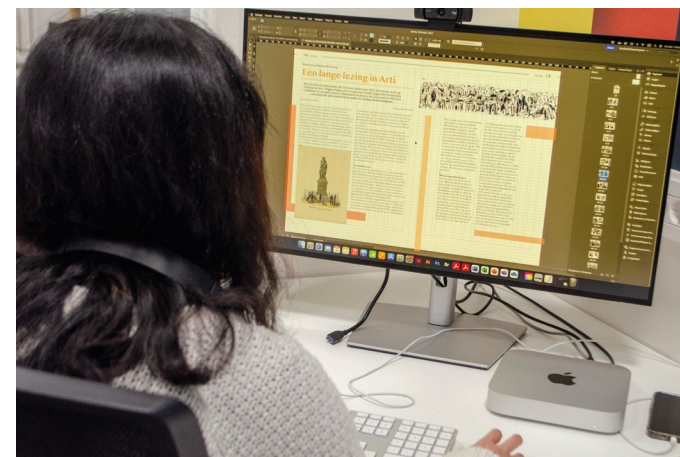
Rustig

Carlijn Bos (20) is de vormgever van deze *Articula*, nr. 31, en van de vorige. Nummer 32 wordt weer door een volgende stagiair vormgegeven. Wel allemaal binnen de basislay-out die de eerste S2B-stagiair die *Articula* mocht vormgeven, Robin Hoogstad, ontwikkeld heeft. Elke nieuwe stagiair-vormgever kan echter zijn eigen accenten leggen. 'Ik wilde de vormgeving rustig

houden,' vertelt Carlijn. Ik heb een aantal eerdere nummers bekeken en zag dat er, bij alle eenheid en beperkingen, toch grote verschillen waren. Ik heb genoteerd wat ik leuk vond en ben met die elementen aan het werk gegaan. *Articula* is een kunstmagazine, dus mag wel wat kleur hebben, maar omdat ik het geheel rustig wilde houden, werden dat geen primaire kleuren, maar eerder pasteltinten. Dat is niet mijn eigen voorkeur en smaak, want ik heb zelf minder met kleur, ik hou het bij wit, grijs en zwart. Maar voor *Articula* bedacht ik dat er wel kleur in mocht. Zo kwam ik bijvoorbeeld op de kleurbalken onder de titels. Dat bleek lastiger dan ik dacht, want die veranderden bij elke titel. Oscar heeft me goed geholpen.'

Oscar van der Loo (links): 'Articula daagt de stagiairs uit'

Nummer 30 in wording

Carlijn Bos: 'Een kunstmagazine mag wel wat kleur hebben'

Eigen productie

'*Articula* was de eerste opdracht die ik van begin tot eind helemaal heb mogen doen. Dus zowel cover als binnenwerk. In de maanden dat ik nu stage loop, heb ik wel al eens een artikel kunnen opmaken voor een fanclubmagazine en ook een keer een cover voor een magazine dat een collega vormgaf. Daarnaast een programmaboekje, een kerstkaart en flyers, maar *Articula* is mijn eerste volledige eigen productie.

'Ook ik weet nog niet wat ik volgend jaar ga doen. Misschien dat ik na mijn afstuderen ook nog door wil leren. Ik ben naar een paar open dagen van hbo-instellingen geweest, maar heb nog geen keuze kunnen maken. Misschien kan ik naar een kunstacademie, maar ik weet het nog niet.' 'Het fijne aan deze opdracht,' sluit Oscar af, 'is dat die ruimte laat aan de student. Andere magazines hanteren vaak een strak format en dat beperkt het eigen initiatief van de vormgever. *Articula* daagt de stagiairs uit. Voor een leerproces werkt dat heel prettig.'

‘Al meteen een beetje exotisch’

Jappe Klarenbeek, een nieuw gezicht en een nieuwe smaak in de keuken

Koken is kunst. En natuurlijk helemaal in het kunstenaarsdomein Arti et Amicitiae. De koks van Arti worden daarom ook eerder gezien als tovenaarsleerlingen dan als verheerlijkers van het ambacht. Jappe Klarenbeek (49) is zo’n *apprenti sorcier*. Vanuit zijn opleiding tot sinoloog heeft hij zich ontwikkeld tot keukenprins.

tekst Camiel Hamans

foto’s Terra Bruno

Jappe – zijn naam is een compromis tussen zijn ouders, van wie de een hem Jasper wilde noemen en de ander Peer, waaruit het Friese Jappe als blend voortkwam – is na zijn Vrije Schoolopvoeding eerst de wereld ingetrokken. Vooral naar Zuidoost-Azië. Op zijn zevenentwintigste werd het tijd, vond hij, voor iets bestenders en ging hij in Leiden Chinees studeren. Met het vak heeft hij eigenlijk nooit iets gedaan, weliswaar werd hij na zijn afstuderen reisleader naar Tibet, maar toen de Chinese overheid het steeds moeilijker maakte om je daar vrij te bewegen, heeft hij zich van China afgekeerd.

Bruidstaarten

Taartenbakken had hij altijd al leuk gevonden en dus wierp hij zich op bruidstaarten. ‘Ik wist dat je daar geld mee kon verdienen.’ Een jeugdvriend liet foto’s van Jappes taarten aan een vriendin zien die in de filmcatering zit, en ‘die vroeg vervolgens of ik haar en haar compagnon niet wilde assisteren. Zo ben ik door Suus en Bianca onder hun vleugels genomen. Zij hebben me leren koken. Suus heeft een Noord-Afrikaanse, Libanese achtergrond en Bianca een Indische. Dus mijn opleiding werd al meteen een beetje exotisch, hoewel ze natuurlijk ook Frans en Italiaans koken.’

Chiffonade

‘De eerste twee jaar begonnen ze steeds met een woord van de dag. Bijvoorbeeld chiffonade, een manier om kruiden en bladgroente in lintvorm te snijden. Deze techniek hadden we nodig voor iets wat we die dag gingen maken en zo leerde ik al doende. Op die manier heb ik het vak onder de knie gekregen. Filmcateren is zwaar. Je verzorgt alle maaltijden voor de crew, voor de hele dag. Geen à la carte, maar een buffet. Veel acteurs zijn vegetarisch of

hebben allergieën. Dus daar leer je rekening mee houden. Het zijn lange dagen, van vijf uur ’s ochtends tot half negen ’s avonds is niet uitzonderlijk. Veertien, vijftien uur per dag is gewoon. Dat kun je geen vier dagen per week volhouden, maximaal gaat dat een dag of twaalf, misschien dertien per maand.’

Voorsorteren

‘Omdat het zo zwaar is, besloot ik voor te sorteren op de toekomst en daarom werk ik sinds een tijdje twee dagen per week in de keuken van Arti en cater ik elke week ook nog zo’n twee dagen. Misschien wordt Arti in de toekomst meer, als Bert, de chef, met pensioen gaat. Van Bert leer ik opnieuw veel. Hij kookt weer heel anders dan Suus en Bianca en ook qua menu’s is het anders. Op de set kook je per dag één menu. In Arti maak je elke twee maanden een kaart, waarvan de gasten à la carte kiezen. Daarbij komen wel de dagelijkse dagschotels. Het verschil is ook dat je bij een buffet de borden niet opmaakt en dat doe je nu wel. Bert heeft me geleerd een menu te

plannen, het evenwichtig samen te stellen en te bestellen en in te kopen. Bert zorgt bovendien voor een goede sfeer in de keuken. Als er iets fout gaat – en dat gebeurt altijd wel eens – gaat hij niet tekeer, maar blijft hij kalm en bedenkt hij meteen een oplossing. Bert is niet hiërarchisch, hij geeft ons de vrije hand om dagschotels te maken en hij heeft humor. Met Albert, de invalkok Erik en Antonio en onze afwassers Bob en Jurre hebben we een fijn team. Ik heb zelf een voorkeur voor de Zuid-Aziatische keuken. Ik weet niet hoe vaak er vroeger een schotel uit die kant van de wereld op de spiegel stond, maar nu heb ik toch al een paar keer een Japanse, een Indiase en een Indonesische dagschotel gemaakt.’

Figuratie

‘Kunstenaars zijn me niet vreemd. Mijn moeder heeft vijftig jaar model gezeten. Als zij een keer niet kon of ziek was, heb ik het wel overgenomen. Ik ben dus veel in ateliers geweest en er kwamen ook veel kunstenaars bij ons over huis. Aan de hand van mijn moeder heb ik bovendien over nogal wat festivalterreinen, zoals die van de Boulevard of Broken Dreams, gezworven. Later, tussen mijn twintigste en dertigste, figureerde ik tussen mijn reizen bij de opera. Dat waren kortdurende opdrachten, waar ik me op projectbasis aan verbond. Die duurden maximaal een paar maanden, ik verdiende er redelijk mee en kon vervolgens weer de hort op. Een prima combinatie en een leuke wereld om in rond te dolen.’

Tegen vogelvrij beeldmateriaal

Pictoright versus Meta

Arti et Amicitiae organiseerde samen met de Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK) en Pictoright een Arti Shuffle-middag over de rechtszaak tegen Meta en de strijd om een eerlijke vergoeding voor beeldmakers. Paul Dikker, Fenneke Voorsluis en Vincent van den Eijnde deden mee aan deze presentatie op 11 december. Vincent van den Eijnde, de directeur van Pictoright, licht het juridisch gevecht tussen Pictoright en Meta toe.

tekst Nina Paesmans

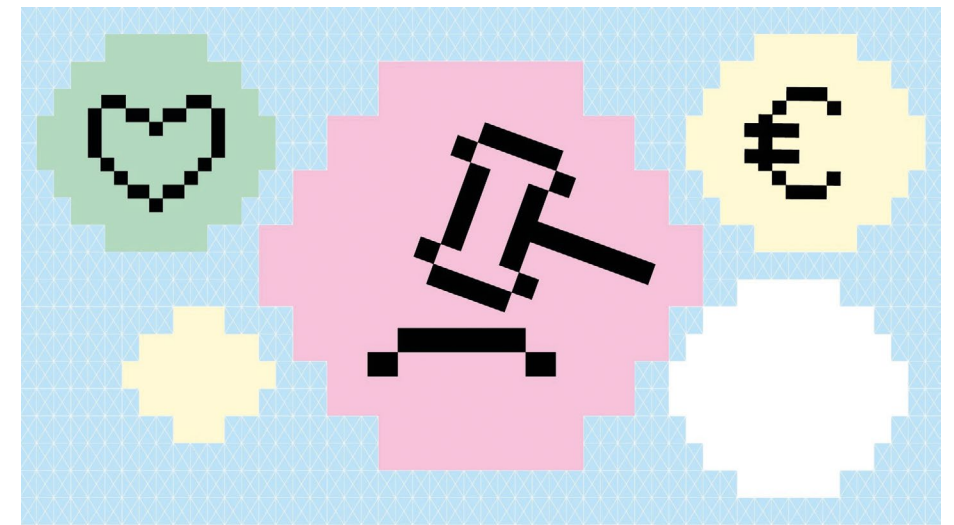
beeld Pictoright

Pictoright is een organisatie die de auteursrechten regelt van de aangesloten makers, onder wie veel kunstenaars, grafisch ontwerpers, illustrators en filmers. Zo wordt ervoor gezorgd dat deze visuele makers een vergoeding krijgen bij bijvoorbeeld het gebruik van een foto van een schilderij in de krant of een geïllustreerd kinderboek dat bij de bibliotheek wordt uitgeleend. Daarmee hoopt Pictoright de visuele makers een eerlijke vergoeding te geven voor hun werk.

‘Als er een plaatje van een Picasso in de krant heeft gestaan, heeft Pictoright er sowieso iets mee te maken gehad’, zegt Vincent. ‘Ook als er een foto van een kunstwerk wordt gebruikt in een lokaal krantje, kunnen wij het auteursrecht van de kunstenaar regelen.’

Vergoeding voor gebruik

‘Per jaar heeft Pictoright een incasso van 14 miljoen aan deze vergoedingen van auteursrechten. Deze worden verdeeld over de aangeslotenen, de kunstenaars of andere makers.’ Op de vraag waarom zij dit doen, met name waarom zij dit doen voor kunstenaars en de kunstenaars het niet zelf doen, antwoordt de directeur: ‘Vaak zijn kunstenaars zelf er niet zo goed in een financiële vergoeding te regelen voor het gebruik van hun beeldmateriaal. En dan doen wij het voor ze. Als je niet achter

deze auteursrechten aan gaat, is er een andere partij, bijvoorbeeld de krant of televisie, die er veel geld mee verdient. Terwijl zij eigenlijk wettelijk verplicht zijn toestemming aan de kunstenaar te vragen, maar vaak gebeurt dat niet, ook vanwege een soort onwetendheid bij de kunstenaar.’ Zelf denk ik gelijk aan de vele kunstenaars die een boekhouder hebben voor hun belastingzaken en hoe moeilijk ik het vind om die dingen zelf te doen. Je kunt Pictoright inschakelen voor het regelen van vergoedingen wanneer jouw kunst als beeldmateriaal wordt gebruikt in boeken, kranten of op televisie. Soms worden de auteursrechten alsnog vriendelijk geregeld en soms komt het tot een gevecht in de rechtszaal, waar woorden en wetten de winnaar bepalen.

Onrecht bij Meta

Meta is het miljardenbedrijf achter onder meer de sociale-media-platforms Facebook en Instagram. Het verdient elk jaar heel veel geld wanneer gebruikers foto's plaatsen van kunstwerken, ook binnen Nederland. Dit was voor Pictoright reden om gesprekken met Meta aan te gaan. Vincent vertelt dat er in 2021 een nieuwe wet is gekomen die sociale platforms als Facebook en Instagram aansprakelijk stelt, indien beeldmateriaal op deze platforms wordt geplaatst. Kort geleden is er een positief tussenvonnissen gekomen in deze nog lopende rechtszaak: Meta dient beeldmakers vanaf juni 2021, toen de wet inging, te betalen. Hoe een en ander precies vorm zal krijgen moet nog worden overeengekomen, maar het begin is er.

Arti op zee

Schepen hebben vaak een vrouwennaam. Er moeten tientallen Anna Maria's, Johanna's en Jacoba's hebben gevaren. Een enkele stoere zeesleper of een blusboot heet nog wel eens gewoon Willem of Johan Friso. En dan hebben we nog binnenvaartschepen met chique namen als Spes Nostra, Concordia of Luctor et Emergo. Maar een schip dat vernoemd is naar een kunstenaarssociëteit ziet men nooit. Toch heeft er zo'n schip bestaan en wel met de naam Arti et Amicitiae. Dat is merkwaardig. Hoe zat dat?

tekst Roelof van Gelder

De Arti et Amicitiae was een zogeheten raderstoomschip of raderboot. Dat is een scheepstype dat voortbewogen werd door een of twee scheepsraden of scheepsschoepen. Ofwel een enkele schoep aan de achterkant van het schip ofwel door twee schoepen, een aan bakboord en een aan stuurboord. Dat laatste was onhandig bij het afmeren. Deze schepen waren het product van het stoomtijdperk en de schoepen draaiden dan ook door middel van stoommachines. De Engelsen liepen met dit soort schepen voorop en in 1816 werd zo'n schip, de Defiance, gedemonstreerd in Rotterdam en in Amsterdam. Spoedig ging men ook hier te lande over op de bouw van dit type schip, al kwamen de stoommachines nog uit Engeland.

Weerstand

Een zo in Amsterdam gebouwd raderstoomschip werd Arti et Amicitiae gedoopt. Waarom dat zo was, is onbekend, maar er is wel een direct verband tussen de sociëteit Arti en dat schip aan te wijzen. Omstreeks 1850 werd de Arti et Amicitiae namelijk geschilderd door de Amsterdammer Willem Gruyter jr. (1817-1880) en die was Artlid. Hij was leerling van de destijds befaamde marineschilder Hermanus Koekkoek. Diens werk – zee- en riviergezichten – was tussen 1840 en 1880 geregeld in Amsterdam en Den Haag te zien

Het raderstoomschip Arti et Amicitiae in de wending, olieverf op doek, 92 x 132 cm, Collectie Het Scheepvaartmuseum, Amsterdam

op de jaarlijkse Tentoonstelling van Levende Meesters. Willem Gruyter jr. werd in 1845 lid van de Koninklijke Academie in Amsterdam en in 1853 van Arti. Aanvankelijk bestond er weerstand tegen het schilderen van stoomschepen. Men was nu eenmaal gewend aan marines met schepen met volle zeilen in de trant van de zeventiende-eeuwse meesters als vader en zoon Van de Velde en Ludolf Backhuysen. Zo was men overigens ook gekant tegen het schilderen van landschappen met een stoomtrein. De eerste schilder die zich, omstreeks 1825, toch waagde aan het portretteren van een stoomschip was de Dordtenaar Johan Hendrik Boshamer (1775-1862). In

diens voetspoor bekwaamde Willem Gruyter jr. zich na zijn opleiding. Het olieverfschilderij van de Arti et Amicitiae behoort tot de collectie van Het Scheepvaartmuseum in Amsterdam en werd in 1917 aangekocht van de firma Frederik Muller & Co. Het draagt de titel 'Het raderstoomschip Arti et Amicitiae in de wending'. Gezien de forse rookpluim ligt het op volle stoom en het vaart tegen de wind in. Het schip verandert dan van koers door de boeg door de wind te draaien en de zeilen naar de andere boeg te trekken. De Arti was in de vaart van 1832 tot 1888 en heeft de schilder dus acht jaar overleefd.

Katelijne Davids: ‘Op de Salon hangt gelukkig alles altijd door elkaar’

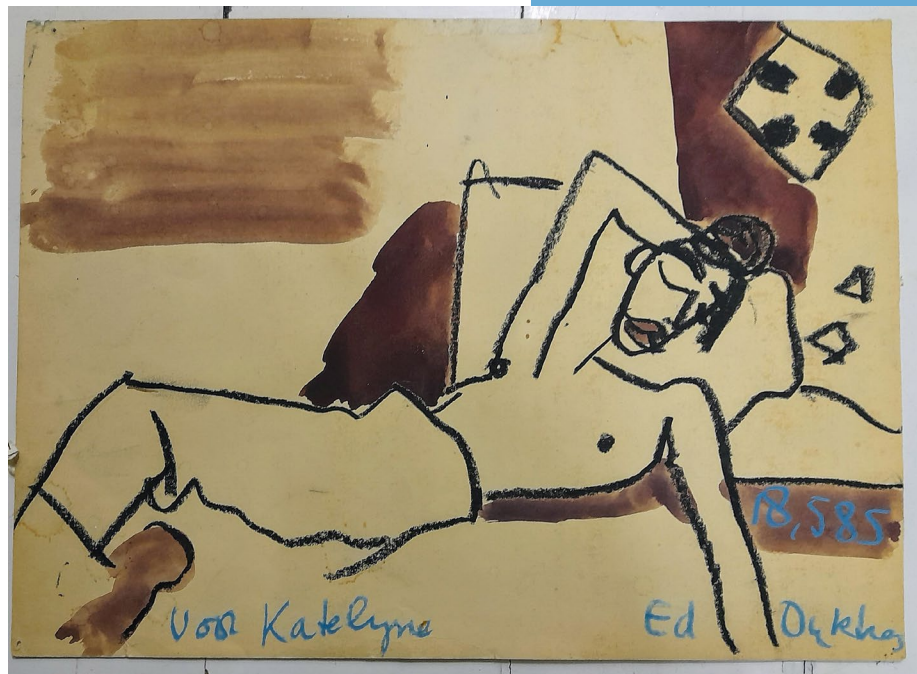
Kenmerk van de Salon is dat elk kunstenaarslid van Arti eraan kan en mag deelnemen, mits met een recent werk. Dat levert een enorme verscheidenheid op, een breed scala, want bij de inrichting van de tentoonstelling lijkt (lijkt!) niet te worden geordend – niet op achternaam van de kunstenaar, niet op leeftijd, niet op het genre van het werk, niet op de kleur van het werk, niet op het formaat, niet op het materiaal. Het is aan de bezoeker van de Salon om zijn weg te zoeken en te vinden in die enorme artistieke verscheidenheid en dat geeft zelfs de meest luie bezoeker iets te doen.

tekst Bob Polak

Katelijne Davids (1960) is sinds 2006 kunstenaarslid van Arti en neemt ook al vele jaren deel aan de Salon. Zij tekent, zij schildert en zij aquarelleert. ‘Ik kom al sinds mijn achttiende in Arti, omdat mijn vader Herman Wortel kunstlievend lid was. Ik kom er graag, voel het echt als mijn club, hoewel ik verder helemaal geen verenigingsdrang heb. ‘Ja, ik heb sinds 2006 altijd deelgenomen aan de Salon. In 2022 deed ik niet mee. Dat was geloof ik de enige keer. Waarom ik deelneem aan de Salon? Allereerst vind ik het collegiaal om mee te doen. Bovendien biedt de Salon uiteraard de mogelijkheid om nieuw werk te tonen. En om iets te verkopen!’

Beoordelingscommissie

‘De Beoordelingscommissie beoordeelt de aanvragen van kunstenaars die lid willen worden van Arti, maar de BC organiseert ook de Salon. Ik geloof niet dat ze kunstenaars die al lid zijn van Arti, controleren op de kwaliteit van hun ingeleverde werk voor de Salon. Ze organiseren en ze richten de tentoonstelling op hun manier in.

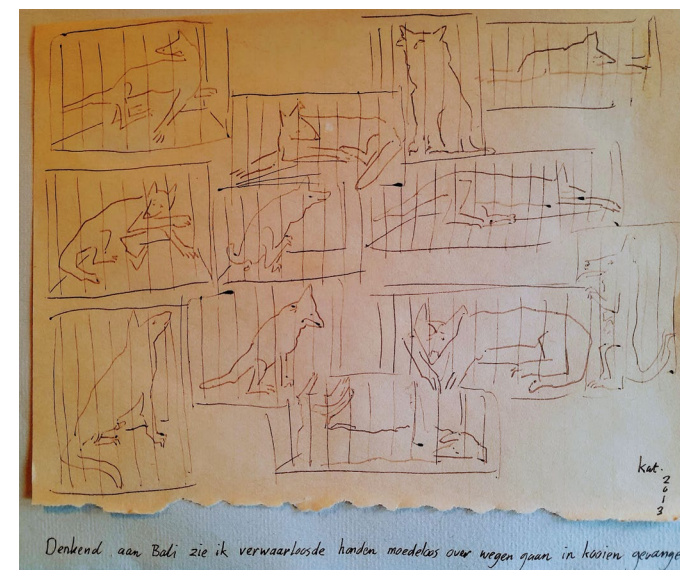
Ed Dukkers, Portret van Katelijne, mei 1985

‘Wanneer je als kunstenaar een invitatie van de BC ontvangt voor de Salon, staat er altijd bij dat het een nieuw werk moet zijn, want een ouder werk wordt niet tentoongesteld. Dat is verboden. Mag niet. Maar hoe ze dat kunnen weten of controleren...? Misschien weleens leuk om dat uit te proberen. Eens kijken of de BC nog wel een beetje bij de tijd is... Of ze wel goed opletten... Zo hou je hen scherp!’

‘Er is in de loop van de jaren echt veel veranderd bij de Salon. Sowieso is alles veranderd, de hele maatschappij is veranderd en binnen de maatschappij is Arti et Amicitiae veranderd. Denk alleen al aan al die nieuwe disciplines binnen de kunst, zoals installaties, digitale kunst, maar ook de visie op de moderne kunst is veranderd. Tja, niets is statisch in het leven, alles is in beweging!’

Thema

‘Of er weleens een thema is gehanteerd? Ik herinner me dat ooit op de Salon het thema “Vakantie” gold. We werden uitgenodigd om een werk in te leveren over vakantie. Waarom de BC met een thema is gestopt, weet ik niet. Korte tijd werd de Salon ook tweemaal per jaar gehouden. Dat werd toen, dacht ik, georganiseerd door kunstenaarslid Harald Schole, maar hij zit niet meer in de organisatie... Hoe dan ook: er mag wat mij betreft best weer wat meer gebeuren in Arti voor ons kunstenaars. ‘De oude garde die ik als jonge meid heb meegemaakt... Daar heb ik best heel wat dierbare herinneringen aan. Ik bewonderde sommige kunstenaars zeer en ik bewonder hen nog steeds. En van sommige van die kunstenaars heb ik hier thuis werk aan de muur hangen. Een paar namen? Antoine Buitendijk, Dick Zwier, Theodore Heijnes, Dirk van Gulik, Ed Dukkers, die mij heel veel heeft getekend en geschilderd. Aan hem denk ik natuurlijk nog altijd veel, want ik zie zijn werk hier altijd om me heen. Dan

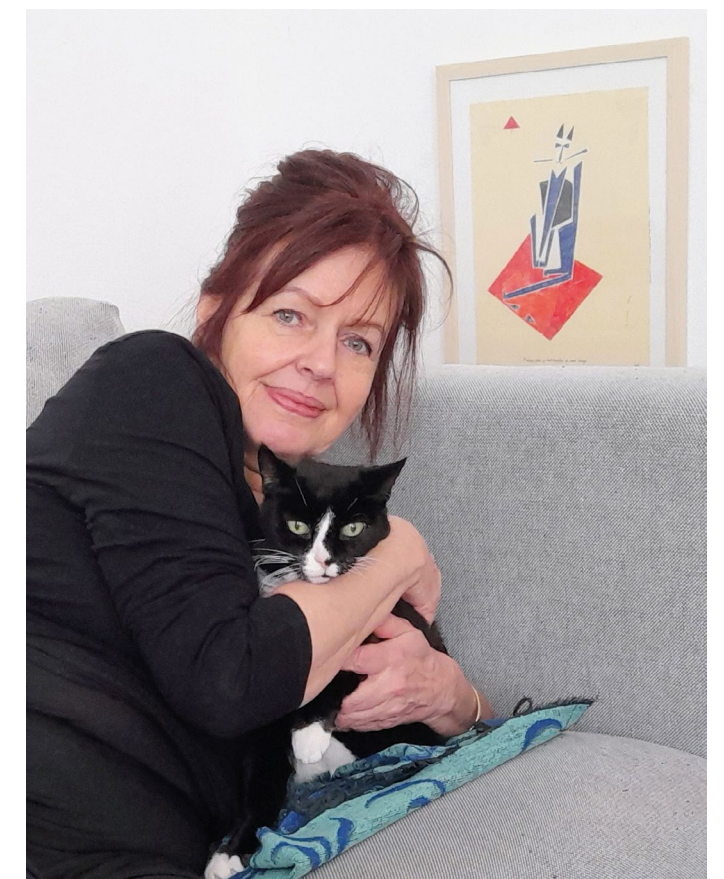
Katelijne Davids, Denkend aan Bali, 2013, toen ‘Vakantie’ het thema was van de Salon

Katelijne Davids: ‘Nee, ik geloof niet dat er ooit een werk door de Beoordelingscommissie is geweigerd voor de Salon, maar hou me ten goede, ik weet het niet zeker...’ Internet biedt ons iets meer duidelijkheid.

Op de (besloten) ledenpagina van Arti op Facebook klaagt kunstlievend lid Frans Koppelaar dat een werk van hem, ‘Rokin met straatwerker’, dit jaar door de BC is geweigerd. Het zou niet passen in ‘de hedendaagse kunstarena’. Saskia Weishut-Snapper klaagt dat zij de BC niet heeft kunnen overtuigen van de kwaliteit van haar textiele kunst. Zij zou bovendien, zo schrijft zij op FB, ‘geen officiële kunstopleiding’ hebben genoten en dat terwijl dat nota bene wel gold voor haar beide ouders! (BP)

natuurlijk Nico Onkenhout, beeldhouwer, die mijn beeldje Aphrodite nog heeft gerestaureerd op zijn schitterende atelier.

‘Ik loop dus al een aardig tijdje mee in het Arti-wereldje. Ik heb ook de beeldhouwers Nel van Lith en Felix van Kalmthout gekend. Felix maakte niet alleen schitterende beelden, hij kon ook prachtig op de vleugel Schumann spelen. En dan natuurlijk Wim Vaarzon Morel, die geweldig goed paarden kon schilderen en mijn leraar was op de Rijksakademie en nog niet zo lang geleden is gestorven. ‘Naar mijn weten hebben al deze kunstenaars altijd aan de Salon deelgenomen. En na afloop was er altijd dansen beneden in de sociëteit! Ja, ook toen hing altijd alles heerlijk door elkaar en leek het allemaal chaotisch, meneer Polak, net als nu. Of ik tevreden ben met de plek die mijn werk dit jaar heeft gekregen? Nee, natuurlijk, dit jaar hangt mijn werk echt veel te hoog. Dus net als vorige jaren ga ik er nog even met hamer en spijker langs om mijn werk een betere plek te geven.’

Links Katelijne Davids, rechts: Kika Davids
foto Studio Polak

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

Articula is een programma- en verenigingsmagazine van Arti van en door leden

COLOFON

Hoofdredactie:

Camiel Hamans

Eindredactie:

Ellis van Midden

Redactie:

Terra Bruno, Josje Crince Le Roy, Kees Funke Küpper, Roelof van Gelder,
Hans Kuiper, Nina Paesmans, Miriam van Praag, Ronald Ruseler en Caroline
Waltman

Medewerkers aan dit nummer:

Antoinette Frijns, Roelof van Gelder, Camiel Hamans, Hans Kuiper, Nina
Paesmans, Bob Polak, Miriam van Praag en Ronald Ruseler

Fotografie:

Terra Bruno, Josje Crince Le Roy, Kees Funke Küpper, Paul Glazier, Martin
Grootenboer, Ben Houdijk, George Maas, Pictoright, Miriam van Praag,
Studio Polak, StudioS2B, Caroline Waltman

Illustratie:

Mathilde muPe

Basisvormgeving:

Robin Hoogstad

Vormgeving:

Carlijn Bos, Studio S2B

E-mailadres:

articula@arti.nl